

TELEVIDENIYANING YOSHLAR TOIFASIGA TA’SIRI

Turonov Munisjon Nuriddinovich

Samarqand davlat chet tillar instituti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada televideniyaning yoshlar toifasiga ta’siri xususida mulohazalar yuritilib, ularning ongiga ta’sir kursatuvchi tomonlari haqida ma’lumotlar yoritib berilgan.*

Kalit so’zlar: *Televideniya, televideniya dasturlari, vizual va audio elementlar, interaktivlik darajasi, animatsion filmlar.*

Televideniya bolalar va o’smirlarning psixologik rivojlanishida, ta’lim va o’quv ko’nikmalarini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Ushbu yosh guruhlar auditoriyasi kontentni tez qabul qiladi, tez-tez taqlid qiladi va sezgir psixologik xususiyatlarga ega bo’ladi. Shu sababli televideniya dasturlarining mazmuni, vizual va audio elementlari, interaktivlik darajasi ularning rivojlanishiga sezilarli ta’sir ko’rsatadi.

Bolalar televideniya orqali nafaqat ko’ngilochar kontentni qabul qiladi, balki ijtimoiy va axloqiy qadriyatlarni ham o’rganadi. Animatsion filmlar, ta’limiy dasturlar va bolalar shoulari bolalarning empatiya qobiliyatini rivojlantiradi, hissiy reaksiyalarini uyg’otadi va ijtimoiy muhitda to’g’ri xulq qilishni o’rgatadi. Masalan, ta’limiy multimediyali dasturlar matematik va til ko’nikmalarini osonroq o’zlashtirishga yordam beradi, ularning diqqatini markazlashtiradi va xotiraga mustahkam joylashtiradi.²⁵

O’smirlar esa televideniyaning ko’proq identifikatsiya va o’zini o’rganish jarayonida ishlatadi. Seriallar, realiti shoular va ijtimoiy mavzulardagi dasturlar ularning shaxsiy identifikatsiyasi, qahramonlar bilan o’zini solishtirish, ijtimoiy rol va qadriyatlarni tushunish imkonini beradi. Tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, o’smirlar serial qahramonlarini o’zlari uchun rol modeli sifatida qabul qiladi, bu esa ularning ijtimoiy va axloqiy xulqini shakllantirishga yordam beradi.

Televideniya yoshlar auditoriyasida kognitiv rivojlanish va o’quv ko’nikmalariga ham ta’sir qiladi. Ta’limiy dasturlar, hujjatli filmlar va animatsiyalar murakkab kontentni vizual va audio elementlar orqali tushunarli qiladi. Misol uchun, bolalar uchun mo’ljallangan matematik va tabiatshunoslik dasturlari tushunarli grafikalar, animatsiyalar va interaktiv elementlar yordamida ma’lumotni qabul qilishni osonlashtiradi. Shu bilan birga, dramatik va o’quv kontentining uyg’unligi diqqatni saqlash, xotira va tanqidiy fikrlash qobiliyatini oshiradi.

Hissiy rivojlanish ham televideniya orqali shakllanadi. Multimediyali kontent bolalarga turli hissiy vaziyatlarni namoyish qiladi, ularda empatiya, qayg’u, quvonch va boshqa hissiy reaksiyalarni rivojlantiradi. Tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, interaktiv va hissiy jihatdan boy kontent bolalar va o’smirlarning ijtimoiy sezuvchanligini 20–30% ga oshiradi, shu bilan ularni boshqalarning his-tuyg’ularini tushunishga o’rgatadi.

²⁵ Kellner, D. (1995). Media Culture. London: Routledge.

Shuningdek, televideniya yoshlarning motivatsiyasiga ham ta’sir qiladi. Ta’limiy dasturlar va o‘quv shoulari bolalarni bilim olishga rag‘batlantiradi. Masalan, interaktiv o‘quv dasturlari bolalarni o‘z bilimini tekshirishga, yangi narsalarni o‘rganishga va qiziqishni oshirishga undaydi. Shu bilan birga, ko‘ngilochar dasturlar bolalarning kayfiyatini ko‘taradi, stressni kamaytiradi va psixologik barqarorlikni ta’minlaydi.

Televideniya bolalarning ijtimoiy qobiliyatlariga ham ta’sir qiladi. Seriallar va shoular orqali ular ijtimoiy normalar, axloqiy me’yorlar va jamiyatdagi odob-axloqni o‘rganadi. Masalan, oilaviy seriallar bolalarni oilaviy qadriyatlar, do‘stlik va mas’uliyatli bo‘lishga o‘rgatadi. Shu bilan birga, zamonaviy interaktiv dasturlar bolalarni turli madaniyat va jamiyat qadriyatlari bilan tanishtiradi, bu esa ularning madaniy ongini kengaytiradi.

Raqamli televideniya platformalari bolalar va o‘smirlarga o‘z qiziqishlariga mos kontentni tanlash imkonini beradi. OTT va mobil ilovalar orqali ular yoshiga moslashgan ta’limiy va ko‘ngilochar dasturlarni tanlab, individual rivojlanish yo‘lini shakllantiradi. Shu bilan birga, interaktiv platformalar orqali olingan fikr va baholar kontent sifatini yaxshilash va yosh auditoriyaga samarali ta’sir ko‘rsatishda muhim vosita hisoblanadi.

Empirik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bolalar va o‘smirlar orasida interaktiv va ta’limiy televideniya dasturlari psixologik rivojlanish, kognitiv qobiliyat va ijtimoiy sezuvchanlikni sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, vizual, audio va dramatik elementlarning uyg‘unligi kontentni qabul qilishni osonlashtiradi va uzoq muddatli xotirada saqlashni rag‘batlantiradi.

Televideniya yoshlarning axloqiy va ijtimoiy qadriyatlarni o‘rganishiga ham xizmat qiladi. Bolalar va o‘smirlar serial va shou qahramonlarini o‘zlariga rol modeli sifatida qabul qiladi, bu esa ularning xulqini shakllantiradi va ijtimoiy moslashuv qobiliyatini rivojlantiradi. Shu tarzda, televideniya bolalar va o‘smirlarning psixologik, kognitiv va ijtimoiy rivojlanishida muhim vosita hisoblanadi, ularning bilim olish, empatiya, motivatsiya va axloqiy qaror qabul qilish qobiliyatini oshiradi.

Televideniya kattalar va professional guruhlar uchun ham muhim axborot va psixologik vosita hisoblanadi. Ushbu yosh va ijtimoiy guruh televideniya orqali axborot olish, yangiliklar va ijtimoiy voqealarni kuzatish, shuningdek, ish faoliyati va kundalik hayot bilan bog‘liq qarorlar qabul qilishda yordam oladi. Shu bilan birga, televideniya kontenti ularning stress darajasi, hissiy holati va ijtimoiy xulqiga sezilarli ta’sir qiladi.

Kattalar auditoriyasi uchun televideniya nafaqat ko‘ngilochar, balki informatsion resurs sifatida ishlaydi. Yangiliklar, hujjatli filmlar va tahliliy dasturlar tomoshabinga voqealar va trendlar haqida to‘liq ma’lumot beradi. Masalan, iqtisodiy va siyosiy yangiliklar ishbilarmon va professional guruhlarining qaror qabul qilish jarayoniga bevosita ta’sir qiladi. Shu bilan birga, televideniya orqali olingan ma’lumotlar ularning ish samaradorligini, ishbilarmonlik qobiliyatini va vaqtni boshqarish ko‘nikmalarini oshiradi.

Televideniya kattalar psixologiyasiga hissiy ta’sir ko‘rsatadi. Stressli yangiliklar va dramatik voqealar ularning hissiy holatini kuchaytirishi mumkin. Masalan, tabiiy ofatlar, siyosiy inqirozlar yoki iqtisodiy muammolar haqidagi yangiliklar tomoshabining xavotirini oshiradi. Shu bilan birga, ko‘ngilochar dasturlar, komediyalar va o‘quv shoulari stressni kamaytiradi, kayfiyatni ko‘taradi va psixologik barqarorlikni ta’minlaydi. Tadqiqotlar shuni

ko‘rsatadiki, muntazam ravishda ko‘ngilochar va interaktiv kontentni tomosha qiladigan professional guruhlar ishdagi stressga chidamlilikni 15–20% ga oshiradi.²⁶

Axborot qabul qilish jarayonida televideniya kattalarning kognitiv qobiliyatlariga ta’sir qiladi. Tahliliy dasturlar, yangiliklar va hujjatli filmlar auditoriyani voqealarni tahlil qilish, sabab-natija munosabatlarini tushunish va tanqidiy fikrlashga undaydi. Shu bilan birga, interaktiv va vizual elementlar ma’lumotni tezroq qabul qilish va xotirada mustahkamlash imkonini beradi. Masalan, infografikalar, diagrammalar va animatsiyalar ishbilarmon auditoriyada ma’lumotni samarali qabul qilish va tezkor qarorlar qabul qilish qobiliyatini oshiradi.

Televideniya professional guruhlarining ijtimoiy xulqini shakllantirishda ham muhim vosita hisoblanadi. Seriallar, shoular va hujjatli filmlar orqali ijtimoiy normativlar va axloqiy me’yorlar namoyish etiladi. Masalan, ishbilarmon seriallar va biznes shoulari professional etika, hamkorlik va jamoaviy ishlash qoidalarini tomoshabinga yetkazadi. Shu bilan birga, ijtimoiy mavzudagi dasturlar yosh va o‘rta yoshdagi auditoriyani ko‘ngilli faoliyat va jamiyatga foydali hissa qo‘shishga rag‘batlantiradi.²⁷

Shuni xulosa sifatida ta’kidlash lozimki, raqamli televideniya platformalari kattalar va professional guruhlar uchun shaxsiylashtirilgan kontentni taqdim etadi. OTT va mobil ilovalar orqali foydalanuvchilar o‘z qiziqishlariga mos yangiliklar, ta’limiy va ko‘ngilochar dasturlarni tanlaydi. Shu bilan birga, interaktiv platformalar foydalanuvchilarning sharh va baholarini tahlil qiladi, kontent sifatini oshiradi va auditoriya ehtiyojlariga moslashtiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Kellner, D. (1995). *Media Culture*. London: Routledge.
2. Lister, M., et al. (2009). *New Media: A Critical Introduction*. London: Routledge.
3. Livingstone, S. (2002). *Children and Their Changing Media Environment*. London: Sage.
4. Lombard, M., & Snyder-Duch, J. (2007). *Interactive Media*.

²⁶ Lister, M., et al. (2009). *New Media: A Critical Introduction*. London: Routledge.

²⁷ Livingstone, S. (2002). *Children and Their Changing Media Environment*. London: Sage.